

بررسی پیشران‌های کلیدی مؤثر در تحقق‌پذیری شهر خلاق (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ شهرداری تهران)

زهرا ساکی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران، تهران، ایران.

معصومه نظری

دانش آموخته دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده برنامه ریزی و علوم محیطی دانشگاه تبریز، ایران.

چکیده

شهر خلاق به عنوان یک رویکرد جدید و مورد توجه در حوزه برنامه‌ریزی شهری، از خلاقیت به عنوان یک عامل کلیدی در توسعه شهری یاد می‌کند. در این رویکرد شهرها علاوه بر اینکه کارآمد و عادلانه می‌باشند، بر خلاقیت شهروندان نیز تمرکز دارند. شهرهای خلاق با ارائه راه حل‌های نوین جهت مسائل روزمره بر توانمندی و ظرفیت شهر به عنوان مکانی برای جذب سرمایه و منابع انسانی تاکید زیادی دارند و در نتیجه باعث بهبود محیط زندگی و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان می‌شوند. در این بین بسیاری از شهرها اگر چه ظرفیت‌های فراوانی جهت تحقق شهر خلاق دارند؛ ولی از حرکت در مسیر تحقق شهر خلاق باز مانده اند. منطقه ۱۲ شهرداری تهران نمونه خوبی در این رابطه است. از این رو پژوهش حاضر به دنبال آن است با تکنیک آینده پژوهی و روش‌های تحلیلی - توصیفی پیشران‌های کلیدی در دستیابی به شهر خلاق را در این منطقه نشان دهد. نمونه آماری پژوهش ۱۷ نفر از متخصصان برنامه ریزی شهری شامل اساتید دانشگاه، دانشجویان دکتری و کارمندان شهرداری منطقه ۱۲ شهر تهران می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد متغیرهای ایجاد و بهبود فضا های خلاقانه شهری و سرزندگی محیط، انتساب افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به‌روز در سازمان‌های مرتبط با مسائل شهری، تهیه طرح‌های توسعه شهری با محوریت شهر خلاق، میزان به‌کارگیری فناوری های برتر و کسب و کارهای دانش محور در شهر و توانمند سازی جامعه از نظر مشارکت و تصمیم‌گیری مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی مؤثر در تحقق شهر خلاق در منطقه ۱۲ شهرداری تهران می‌باشند.

واژگان کلیدی: شهر خلاق، تهران، پیشران، توسعه.

مقدمه

طبق آمار سازمان ملل متحد بیش از نیمی از جمعیت دنیا در شهرها زندگی می‌کنند و امروزه شهرهای بزرگ به محلی برای رویارویی فرهنگ و تمدن‌های مختلف بدل گشته‌اند (Yang and Huang, 2020). پیشرفت تکنولوژی و ارتقاء سطح ارتباطات امکان جابجایی راحت تر به فواصل

دور و تمایل هر چه بیشتر مردم به استفاده از شرایط زندگی در شهرها سبب شده که خیل عظیمی از جمعیت به شهرها مهاجرت کرده و در این مراکز با انجام فعالیت‌های اقتصادی مشغول به زندگی و ثروت اندوزی شوند (Javed et al, 2022). این در حالی است که با افزایش جمعیت در سطح محدود شهرها رشد چشم گیر مشکلات و معضلات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی همگام با مشکلات زیربنایی و زیرساختی زندگی شهری را دچار چالش جدی نموده است و به طور کلی فراهم کردن زندگی خوب و دارای کیفیت بالا برای تمامی شهروندان در درون یک محیط شهری کار بسیار دشواری شده است (Awuah and Abdulai, 2022). تغییر و بهبود این وضعیت نیازمند پارادایمی جدید در نظام مدیریت شهرهاست پارادایمی که فارغ از نظریه های معمول و در سطحی فراتر از نیازهای اولیه انسانی بتواند شرایطی برای مردم و شهروندان ایجاد نماید تا ایشان برای پرداختن به مشکلات به ظاهر سخت شهری قدرت تفکر، برنامه ریزی و عمل با در نظر گرفتن فرصت‌ها را داشته باشند (حسین پور، ۱۳۹۴: ۴). در این میان شرایط اقتصاد جهانی به نحوی است که بیشتر کشورها درصدد دستیابی به جایگاهی رقابتی در سطح جهانی می‌باشند (غلامی، ۱۴۰۰: ۳). به بیانی در دنیای مدرن امروزی، رقابت عاملی پویا است و خلاقیت و نوآوری به عنوان مهم ترین عناصر آن در عصر جهانی شدن می‌باشند. در فرایند جهانی شدن رقابت اصلی بین مراکز شهری است و نقش دولت‌ها و ملت‌ها کمرنگ‌تر می‌شود (قربانی، ۱۳۹۲: ۳). چرا که شهرها به عنوان عالی‌ترین تجلی‌گاه زندگی جمعی، همواره در معرض اعمال سلیقه های خلاقانه و گاه نا هماهنگ معماران و طراحان شهری می‌باشند (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۲). چنانچه مامفورد در این رابطه معتقد است که در شهر روابط اولیه زیادی وجود دارد که منجر به نوآوری های اجتماعی و خلاقیت در زندگی می‌شود. از نظر وی زندگی شهری دارای خلاقیت بوده و شهر محل تجلی تمدن است که طی قرن‌ها، نوآوری های زیادی را پدید آورده است (رحمتی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳). بنابراین شهرها ظرف‌های خلاقیت هستند و همیشه چرخ های حرکت تمرکز و هدایت انرژی خلاق بشر بوده اند (Florida, 2005). شهرها و مناطق وابسته به آن باید ویژگی های خاصی داشته باشند که بتوانند به شهر خلاق تبدیل شوند. غیر از بسترهای دانش، صنعت و به ویژه صنایع با فن آوری برتر بسترهای اجتماعی و فرهنگی چون تنوع اجتماعی، مطلوبیت محل زندگی، کیفیت زندگی و برابری اجتماعی جایگاه مهمی به خود اختصاص داده اند (Winden et al, 2005). نظریه شهر خلاق از جمله مباحث جدید در حوزه مطالعات شهریهست که به دنبال موج سوم شهرنشینی در دنیا بروز و نمود پیدا کرد (Kozina et al, 2021). با وجود نوپا بودن در مدت زمان کوتاه این نظریه به یکی از کاربردی ترین نظریه های حوزه مطالعات شهری بدل شده است؛ به طوری که امروزه در سطح جهانی سازمان فرهنگی و تربیتی ملل متحد (یونسکو) با استفاده از شاخص‌های شهر خلاق سالیانه شهرهای جهان را مورد سنجش و ارزیابی قرار داده و فهرست شهرهای خلاق را در حوزه های مختلف ادبی، هنری، فرهنگی، تاریخی و ... منتشر می‌کند. رقابت برای قرارگیری در فهرست شهرهای خلاق یونسکو انگیزه‌ای برای افزایش تلاش و تقوای شهرها برای نیل به خلاقیت شهری در حوزه های مختلف برنامه ریزی شهری محسوب می‌شود زیرا که خلاقیت شهری موقعی حاصل می‌شود که شهرها به سطح مشخص و تعریف شده ای در توسعه فضایی و مکانی رسیده باشند تا توان رقابت با سایر شهرهای جهانی را دارا باشند (اسدی و سامی، ۱۳۹۷: ۱۴). طبق معیار سازمان جهانی یونسکو شهری خلاق است که از نوآوری‌ها و توانمندی‌های شهروندان در توسعه پایدار شهری استفاده شود و تفکر خلاق ساکنین همگام و هماهنگ با مدیریت شهری حرکت کند (عبدلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵). در رابطه با شهر خلاق تعاریف متنوع و وسیعی بکار گرفته شده است در یک مفهوم شهرهای خلاق شهرهایی هستند که قادرند راه حل های جدیدی برای مشکلات روزمره شان ارائه دهند. مفهوم دیگر شهرهای خلاق بر تولیدات فرهنگی متمرکز است، یعنی تولید کالاها و خدمات فرهنگی با فعالیت‌هایی در ارتباط قرار می‌گیرند که مرکز خلاقیت به حساب می‌آیند (دل انگیزان، ۱۳۹۷: ۶) در تعریفی دیگر شهر خلاق بر ظرفیت و توانایی شهر بر جذب سرمایه انسانی خلاق تاکید می‌کند. در همین حال در بسیاری از متون به شهر خلاق، فهم پایداری و پویایی های جریان کاربرد دانش مورد تاکید قرار گرفته است. این مفهوم به عنوان یک راهکار ساده و یک مدل عمومی برای شهرهایی که درگیر تغییرات پساصنعتی در تولید و مصرف بوده و در یک رقابت جهانی برای جذب استعدادها هستند، مطرح می‌شود. فعالیت‌های فرهنگی و هنری که در گذشته فرض می‌شد اثرات جانبی بر شکوفایی اقتصادی دارند. امروزه جایگاه بسیار مهمی نزد سیاست گذاران و سرمایه گذاران کسب کرده‌اند. راهبرد شهر خلاق به بازسازی کل شهرها نمی‌پردازد بلکه به عنوان یک مدل غالب درک ما از شهرها، روش زندگی در آن ها و اندیشیدن به شهرها را تغییر می‌دهد (محمدپور و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۸). به عبارت دیگر، اگر شرایط به گونه‌ای فراهم شود که مردم بتوانند بر اساس تخیلات بلند پروازانه، برنامه‌ریزی و عمل کنند و فرصت‌های توسعه وجود داشته باشند می‌توانیم به شهر خلاق نزدیک شویم. این فرصت ها می‌توانند شامل اقداماتی برای تولید ثروت و افزایش بازده اقتصادی، ارتقاء زیبایی‌های بصری در محیط شهری یا حل مسائل اجتماعی باشند (Landry, 2006). خلاقیت در شهر باعث رهایی از بن بست های مدیریتی و کالبدی و پیاده سازی دو اصل مشارکت و کارآیی که از شاخص های اصلی در حوزه حکمروایی

شهری می‌باشد، می‌گردد. همچنین این ایده نسبت به شهر برای مدیران، برنامه ریزان و شهرسازان باعث گسترش افق دید و تحلیل راهکار در مواجهه با مسائل شهر می‌شود و به تنوع علایق و عقاید در پهنه شهر احترام خاصی می‌گذارد (Segovia and Hervé, 2022). در نهایت شهر خلاق باعث جاری شدن تفکرات شهروندان برای بهتر شدن محیط زندگی و ارتقاء کیفیت زندگی آنان می‌گردد. بنابراین در راستای تداوم و افزایش سرعت پیشرفت های علمی و تکنولوژیک شگرفی که کشور ما در سال های اخیر داشته است، لزوم توسعه شهرهای فعلی ایران با تأکید بر شهرهای خلاق امری ضروری و حیاتی است (قربانیان و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱۲). تهران پرجمعیت ترین شهر ایران با حدود ۷/۸ میلیون جمعیت (سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵) پرتراکم ترین کانون جمعیتی کشور و پایتخت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ایران است. این شهر دارای مشکلات زیرساختی و محیط زیستی نظیر قرار گرفتن در مجاورت بزرگترین کانون های ایجاد زلزله، وجود بافت وسیع فرسوده و بحران آب است. همچنین تهران از نظر اجتماعی نیز محل آسیب های اجتماعی فراوان از جمله اعتیاد، بی خانمانی، نابرابری درون شهری و حاشیه نشینی است (آمارنامه شهرداری تهران، ۱۳۹۵). در نقطه مقابل این چالش های بزرگ اجتماعی، کالبدی و محیطی، ظرفیت های بسیار مهمی نیز در تهران وجود دارد. این شهر دارای یک اثر ثبت شده در یونسکو، ۳۰۲ اثر ناملموس فرهنگی، معنوی و طبیعی ثبت شده ملی، ۲۰ اثر ناملموس فرهنگی ثبت شده استانی، ۸۵ موزه، ۴۱ فرهنگسرا، ۱۸۰ مرکز آموزش عالی و ۲۴ پارک علم و فناوری است (امینی و همکاران، ۱۴۰۰). در همین حال همان قدر که توسعه نامتوازن و خارج از برنامه برای تهران آسیبزا بوده است؛ موجب تمرکز نیروی انسانی تحصیل کرده، تنوع جمعیتی و گوناگونی مهارت های انسانی، تمرکز شرکت های دانش بنیان و همچنین مراکز و رویدادهای فرهنگی نیز شده است. در واقع شهر تهران به دلیل تنوع جمعیتی و فرهنگی و سابقه تاریخی، مرکزیت اداری و سیاستی و مراکز صنعتی، فرهنگی و آموزشی، اداری و درمانی که در آن تجمع یافته است، دارای ظرفیت ها و پتانسیل های بالایی جهت شکل گیری شهر خلاق است. در این میان منطقه ۱۲ شهرداری تهران به رغم ناپایداری و فرسودگی بخش عمده منطقه، عناصر قدیمی و با ارزشی چون بازار بزرگ سر پوشیده تهران با نقش بسیار مهم و حیاتی در چرخه اقتصاد کشور، مسجد شاه، ساختمان های بزرگ و معتبر دولتی چون سفارتخانه ها، ادارات و سازمان های مهم دولتی سبزه میدان، مراکز متعدد مذهبی و همچنین مراکز فرهنگی در سطح ملی همانند موزه ایران باستان، مدرسه مروی و نیز گذرهای قدیمی متعدد با کوچه های تنگ و باریک که از مشخصه های بافت قدیمی شهرهاست؛ هسته اولیه و تاریخی شهر است و فضاهای هویتی مهمی را در خود جای داده است. که این موارد نشان می دهد منطقه ۱۲ شهرداری تهران ظرفیت بالایی جهت دستیابی به شهر خلاق دارد؛ از این رو هدف پژوهش حاضر آن است ضمن بررسی پیشران های کلیدی موثر در تحقق پذیری شهر خلاق در منطقه ۱۲ شهرداری تهران، راهکارهای اجرایی دستیابی به این امر را نشان دهد.

تئوری و پیشینه پژوهش

مفهوم شهر خلاق نخستین بار در یونان باستان پدید آمد. در فلسفه یونان باستان شهر خلاق مکانی بود که سرشت انسانی را شکل می داد و به همین دلیل بود که در تفکر بزرگانی نظیر افلاطون و ارسطو سعادتمندی انسان بدون شهرها میسر نبوده است. شهر خلاق از جمله مباحث جدید در حوزه مطالعات شهری است که در رسیدن به جامعه دانایی محور و توسعه دانایی محور مورد تأکید قرار گرفته است. بیشتر ادبیاتی که در زمینه شهرهای خلاق و نوآور نگارش شده، علاوه بر نقش خلاقیت در رشد و شکل دهی شهر به این نکته نیز تأکید دارند که با حذف محدودیت ها و موانع فیزیکی، اجتماعی، فرهنگی و... از شهرها، خلاقیت تبدیل به نیروی محرکه رشد و توسعه اقتصادی شهرها، مناطق و ملت ها خواهد شد (پورشهایی و همکاران، ۱۳۹۲). نظریه شهر خلاق بر این موضوع تأکید دارد که هر نوع رابطه ای بین شهروندان و سازمان ها و نهاد های خصوصی و دولتی بایستی به طور کامل دوجانبه و مبتنی بر رفع چالش ها و ارتقاء کیفیت زندگی باشد. نظریه شهر خلاق سعی دارد تا کیفیت هایی را که تصویر ذهنی یک شهر را برای شهروندان زیباتر می کند، تقویت نماید. برای آنکه یک شهر خلاق باشد باید دارای زیر ساخت های نرم افزاری و سخت افزاری مختلف باشد که از آن جمله می توان به این موارد اشاره نمود: نیروی کار بسیار ماهر و انعطاف پذیر، متفکران پویا و فعال، مخترعان و تکنسین هایی که دانش کاربردی را به خوبی بشناسند، به عنوان نرم افزارهای مورد نیاز و همچنین یک زیر ساخت عظیم عقلانی و کیفی و حتی شامل متد های سنتی و قدیمی همراه با شبکه ارتباطی بسیار قوی بین افراد جامعه جهانی نیز با پیشرفتی مستمر، پیوسته و همگام با علم روز به عنوان سخت افزارهای ضروری این حرکت محسوب می شوند. بر اساس معیار سازمان جهانی یونسکو شهر خلاق فضایی است که در آن از مهارت ها و نوآوری های شهروندان در توسعه پایدار شهری استفاده گردد و نگرش خلاق شهروندان هماهنگ و همراه با مدیریت شهری حرکت کند (ملا میرزایی و سجاد زاده، ۱۳۹۷: ۱۴۹). پیشینه نظری شهر خلاق به صورت وسیع شامل چندین مفهوم و نظریه است. یکی از

مفاهیم اصلی در این زمینه، نظریه شهر خلاق ریچارد فلوریدا است که در کتاب "شهر خلاق" ارائه شده است. فلوریدا با تأکید بر اهمیت توانمند سازی طبقات خلاق جامعه، ادعا می‌کند که شهرها باید برای جذب و حفظ استعداد های خلاق خود تلاش کنند. او به شهرها توصیه می‌کند که با فراهم کردن محیط‌هایی پویا و پذیرا برای فرهنگ خلاق و نوآوری، اقتصادشان را از طریق جذب افراد خلاق و استارت‌آپ‌ها تقویت کنند (دارابی، ۱۴۰۲). دیگر نظریه‌ها و مفاهیم مرتبط با شهرهای خلاق شامل نظریه‌های جذابیت شهری، توسعه مبتنی بر فرهنگ، شهرهای پایدار و پویا، و نظریه شبکه شهری می‌شوند. این نظریه‌ها هر کدام با تأکید بر جنبه‌های خاصی از شهرهای خلاق، به توسعه و طراحی شهری کمک می‌کنند. تحقق شهر خلاق نیازمند شناسایی و تقویت پیشران‌های کلیدی است که می‌توانند بر شکل‌گیری و توسعه شهر خلاق تأثیرگذار باشند. یکی از این پیشران‌های کلیدی، ابعاد کالبدی-محیطی شهر است. طراحی فضاهای شهری خلاق، استفاده از فناوری‌های نوین در ساخت و ساز و ایجاد تعادل بین توسعه کالبدی و حفظ محیط زیست می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. همچنین، پیشران‌های اجتماعی-فرهنگی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند. ارتقای سطح آموزش و مهارت‌های خلاقانه شهروندان، تقویت هویت و فرهنگ محلی، و ایجاد فضاهای تعاملی و مشارکتی می‌تواند در این راستا مؤثر باشد. از سوی دیگر، عوامل اقتصادی-مدیریتی نیز به عنوان پیشران‌های کلیدی در تحقق شهر خلاق مطرح هستند. توسعه اقتصاد دانش بنیان، جذب سرمایه‌گذاری خلاق و مدیریت یکپارچه و کارآمد شهری می‌تواند در این زمینه نقش داشته باشد. در واقع، شناسایی و تقویت این پیشران‌های کلیدی در ابعاد کالبدی-محیطی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی-مدیریتی می‌تواند به تحقق پذیری شهر خلاق کمک کند.

در رابطه با شهر خلاق تا کنون پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود؛

اسدی و سامی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان ارزیابی میزان تطابق شهر قاین با شاخص‌های شهر خلاق به این نتیجه رسیدند شهر قاین در زمینه ایجاد شهر خلاق از نظر شاخص‌های میراث فرهنگی، صنایع خلاق، استعدادهای خلاق، حاکمیت خلاقانه، کیفیت زندگی و زیر ساخت‌های خلاق در وضعیت نامطلوب قرار دارد و شهر قاین با شهر خلاق تطابق ندارد. از بین شاخص‌های شهر خلاق عامل استعداد های خلاق اولویت اول و زیرساخت‌های خلاق اولویت آخر را به خود اختصاص می‌دهد و عامل میراث فرهنگی از طریق میانجی‌گری صنایع خلاق بر حاکمیت خلاقانه در شهر قاین تأثیرگذار است. در پژوهشی تقوایی و همکاران (۱۴۰۰)، به بررسی شاخص‌های مؤثر بر تحقق شهر خلاق پرداختند و به این نتیجه رسیدند در معیار اجتماعی-فرهنگی، محدوده حافظیه تا سعیدیه، در معیار اقتصادی، مجموعه شاه چراغ در معیار کالبدی-اکولوژی و سازمانی-مدیریتی محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم در جایگاه اول قرار دارند. در تحقیقی دیگر مومنیان نجار و همکاران (۱۴۰۲) به بررسی کمی و کیفی مقالات پژوهشی در حوزه شهر خلاق در کلان شهر تهران پرداختند و به این نتیجه رسیدند که شهر تهران علی‌رغم جایگاه نسبی مناسب از نظر شاخص‌های شهر خلاق از استاندارد های جهانی فاصله زیادی دارد و روندهای موجود نیز حرکت به سوی یک شهر خلاق را نشان نمی‌دهد؛ بنابراین به منظور دستیابی به شهر خلاق تهران لازم است در سطح بین‌المللی اصول رقابت و تعامل، در سطح ملی اصل تعادل، در سطح کلانشهر تهران اصل توسعه در سطح محدوده‌های درون شهر اصل عدالت فضایی و در سطح محلات و فضاهای شهری تهران اصل توسعه، در سطح محدوده اصول کیفیت فضا و سرزندگی را مد نظر قرار دهد. در پژوهشی دیگر قربانیان تبریزی و همکاران (۱۴۰۲) به تبیین الگوهای شکل‌گیری شهر خلاق با تأکید بر نقش فضاهای عمومی پرداختند و در پایان مدلی جدید برای بررسی خلاقیت در فضاهای عمومی شهر پیشنهاد دادند. خروجی این مدل از هشت معیار حکومتی، اعتقادی-مذهبی، تفکر خلاق استفاده‌کنندگان، مولفه کالبدی، ادراکی، بصری، عملکردی و زمانی تشکیل یافته است. همچنین در مطالعات خارجی نیز تا کنون پژوهش‌های مختلفی در باب شهر خلاق صورت گرفته است، به عنوان مثال شوشنا و همکاران^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان راهبردهای شهر خلاق در دستور کار شهری در نیویورک که در طول این دهه، نیویورک در پی احیای خلاقانه‌ای بوده است که در آن بخش خلاق، عاملی در یک استراتژی شهری برای تجدید حیات پس از شوک بیرونی یازده سپتامبر بود. بخش خلاق بومی کمتر رسمی بوده اما هنوز نقش مهمی در احیای جاذبه‌های شهری در حومه شهر منهن دارد. در تحقیقی دیگر کاسادی و لی^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش خود به بررسی باز نمایی و انعکاس صنایع خلاق در رسانه‌های اجتماعی در چهار شهر لندن، پاریس، میلان و نیویورک پرداخته‌اند و به این نتیجه دست یافتند که در میان صنایع خلاق، صنعت مد نقش زیادی در تحقق شهر خلاق دارد. بررسی بیش از صد هزار توییت در این شهرها نشان می‌دهد که صنعت مد تمایل زیادی به داشتن رابطه دو طرفه با شهرها و مقوله مکان دارد و به‌گونه‌ای برای پیشبرد خود از اعتبار مکان استفاده می‌کند و از سوی دیگر مناطق شهری نیز خود را از طریق صنعت مد به بازار عرضه می‌کنند. بررسی تطبیقی چهار شهر نیز نشان می‌دهد

¹ Shoshanah, et al

² Casadei and Lee

که میلان و پاریس به عنوان مکان‌های تمرکز خانه‌های مد ملی، تولیدات صنایع دستی و مؤسسات سنتی مانند گالری‌ها در نزد مردم ادراک می‌شوند؛ در حالی که نیویورک بر رسانه‌ها و سرگرمی‌ها، طراحان مستقل و یک زندگی اجتماعی متراکم بازنمایی می‌شود. در این میان لندن دارای متنوع‌ترین شیوه‌های ادراک شده از نظر صنعت خلاق مد در بین این شهرها است و با رویداد‌های متنوع خرید، آموزش، جنبش‌های اجتماعی، مسائل سیاسی و خانواده سلطنتی بازنمایی می‌شود. در پژوهشی دیگر لنگ خو (۲۰۲۰) در طرحی با عنوان "به سوی یک شهر خلاق فراگیر بررسی شهر تاریخی جورج تاون پنانگ از نظر شاخص‌های شهرهای خلاق شهر تاریخی جورج تاون پنانگ در کشور مالزی را بررسی می‌کند؛ زیرا جورج تاون شهری متنوع از نظر فرهنگی است که دارای ویژگی‌های بسیاری است و مناسب شهر خلاق است؛ اما ده سال پس از آنکه کتیبه یونسکو یکپارچگی و اصالت این ویژگی‌ها را به چالش بکشد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که جورج تاون به دلیل چالش‌های اجتماعی-مکانی و زمانی که این شهر با آن روبه‌رو است به عنوان یک شهر خلاق فراگیر آماده نیست در پایان این مقاله با ارائه تعریف مشخصی از مفهوم شهر خلاق برای جورج تاون یک سیاست فرهنگی همراه با ابعاد شهری صنعتی، آموزشی و اجتماعی برای تضمین توسعه متوازن پایدار و فراگیر انجام شده است. در پژوهشی دیگر راجکاپان^۳ (۲۰۲۱) در پژوهش خود تحت عنوان "از جاهای دیگر بیاموزید جغرافیای رابطه ای یادگیری سیاست در منطقه خلاق بانکوک" منطقه خلاق این شهر را به عنوان یک منطقه برای یادگیری خطی مشی شهر خلاق به صورت فرامرزی بررسی کرده است. این مقاله به جای تحلیل منطقه خلاق به عنوان یک مکان محلی، خصلت فراملی سیاست گذاری را پیش می‌کشد. در این مقاله بر این اعتقاد است که درک محلی از خلاقیت را باید در یک رابطه جهانی محلی تحلیل کرد.

روش تحقیق

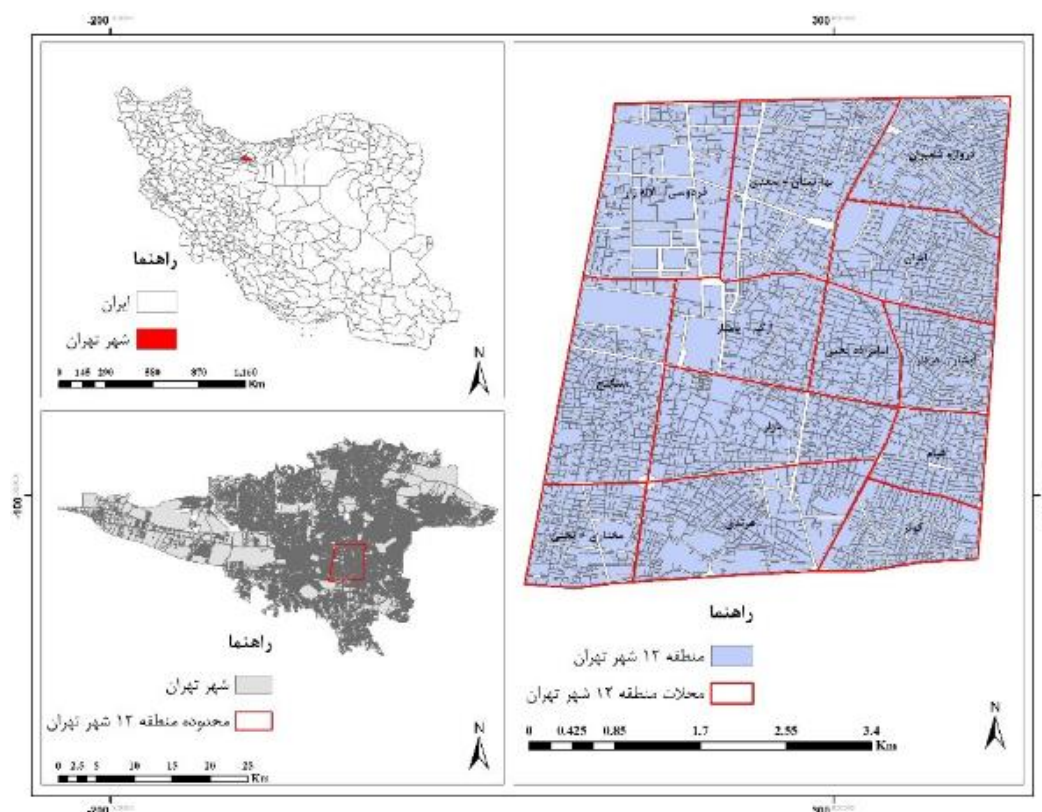
پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت تحلیلی و توصیفی می‌باشد و با استفاده از روش‌های آینده پژوهی انجام شده است. لذا بر اساس موضوع اصلی پژوهش (بررسی پیشران‌های کلیدی موثر در تحقق پذیری شهر خلاق) پس از مرور مولفه‌ها و نظریات مرتبط با شهر خلاق، اطلاعات مورد نظر جمع‌آوری شدند. بدین صورت که متغیرها و مولفه‌های تاثیرگذار در دستیابی به شهر خلاق در قالب ۵ بعد و ۳۶ متغیر دسته بندی شدند. در مرحله بعد به منظور شناسایی پیشران‌های کلیدی موثر در دستیابی به شهر خلاق، با استفاده از متغیرهای پژوهش پرسشنامه پژوهش تدوین گردید و در اختیار جامعه آماری که شامل ۱۷ نفر از اساتید دانشگاه، دانشجویان دکتری و کارمندان شهرداری منطقه ۱۲ شهرداری تهران قرار گرفت. در این بخش از پژوهش جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار MICMAC استفاده گردید. روش ساختاری در این نرم افزار به گونه‌ای است که روابط میان مولفه‌ها را به ویژه در سیستم‌های گسترده با ابعاد متعدد را تحلیل می‌کند. در این روش جهت گردآوری داده‌ها ابتدا تأثیر متغیرها بر یکدیگر با توجه به نظر خبرگان و متخصصین امر در طیف ۱ تا ۳ ارزش گذاری شده است. بدین صورت که عدد صفر عدم تأثیر، عدد یک تأثیر ضعیف، عدد دو تأثیر متوسط و عدد سه به منزله تأثیر زیاد است. بعد از گردآوری داده‌های مورد نظر، داده‌ها در نرم افزار فراخوانی شده و پس از بررسی قدرت نفوذ و میزان وابستگی هر متغیر، پیشران‌های کلیدی شناسایی شدند.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش منطقه ۱۲ واقع در بخش مرکزی شهر تهران می‌باشد که قسمت عمده این بخش را تشکیل می‌دهد. این منطقه از ۶ ناحیه و ۱۳ محله تشکیل شده است و حدود آن از شمال به خیابان انقلاب از جنوب به خیابان شوش از شرق به خیابان ۱۷ شهریور و از غرب به خیابان وحدت اسلامی منتهی می‌شود (خزائی نژاد و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۹). منطقه ۱۲ شهر تهران ۱۶۰۰ هکتار از وسعت محدوده تهران را در بر می‌گیرد. این منطقه در سال در برگیرنده جمعیت شناور بسیاری است که به واسطه موقعیت منطقه و سفرهای درون شهری در محدوده منطقه حضور می‌یابند. مرکز تاریخی شهر حامل خاطره جمعی شهروندان است و زوال آن حیات مدنی شهر و شهروندان را ضعیف می‌کند و رشته‌های پیوند با گذشته تاریخی را می‌گسلد. افزون بر آن، مرکز شهر عنصری پیشگام در هدایت نقش‌های اقتصادی و فرهنگی و هویت بخشی به شهر و کلانشهر است و تجدید حیات آن به سراسر شهر اعتبار و توان توسعه می‌بخشد زیرا مرکز از یک سو، بقایای ارزشمند میراث فرهنگی را

³ .Rugkhan

در خود دارد و از سوی دیگر، از امتیاز وجود کاربری‌های مختلط و در نتیجه کوتاه کردن فاصله کار و زندگی و تفریح همچنین زیر ساخت های آماده توسعه برخوردار است و احیا نکردن آن به پراکندگی و آشفته‌گی و ناکارایی کارکردی در کل شهر منجر می شود (زارع و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۰۵). در همین حال این منطقه با برخورداری از عناصر قدیمی و با ارزشی چون بازار بزرگ سر پوشیده تهران با نقش بسیار مهم و حیاتی در چرخه اقتصاد کشور، مسجد جامع مسجد شاه ارگ سلطنتی، ساختمان های بزرگ و معتبر دولتی چون سفارتخانه ها، ادارات و سازمان های مهم دولتی سبزه میدان، مراکز متعدد مذهبی و همچنین مراکز فرهنگی در سطح ملی همانند موزه ایران باستان، مدرسه مروی و نیز گذرهای قدیمی متعدد با کوچه های تنگ و باریک فضا های هویتی مهمی را در خود جای داده است و پتانسیل بالایی جهت دستیابی به شهر خلاق دارد.

شکل ۱. نقشه منطقه ۱۲ شهرداری تهران، منبع: (مرادپور و زیاری، ۱۴۰۱)

یافته‌های پژوهش

الف) شناسایی عوامل مؤثر بر تحقق پذیری شهر خلاق در منطقه ۱۲ شهرداری تهران

به‌طور کلی از برآیند مطالعه پیشینه تحقیق و نظریات گوناگونی که در مورد متغیرهای شهر خلاق بیان شده است. شاخص‌هایی است که در جدول (۱) مشاهده می‌شود. این شاخص‌ها در ۵ بعد (شامل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی و مدیریتی) ۳۵ متغیر تنظیم گردیده است.

جدول ۱. عوامل مؤثر بر تحقق پذیری شهر خلاق در منطقه ۱۲ شهرداری تهران

شاخص	نام اختصاری	ردیف
اقتصادی	A1	تولید و اشتغال خلاق با توجه خاص به نیروی کار با تحصیلات عالی
	A2	پشتیبانی از هنر و صنایع دستی
	A3	مسکن شایسته و ارزان قیمت
	A4	افزایش مراکز دانش محور و صنعتی خلاق (طراحی، رسانه، موسیقی، نرم افزار و ...)
	A5	ایجاد مشاغل سبز
	A6	همکاری اقتصادی با صنایع فرهنگی
اجتماعی	A7	احیای آداب و رسوم و بومی
	A8	توانمند سازی جامعه از نظر مشارکت و تصمیم گیری
	A9	دسترسی همگانی به امکانات و خدمات شهری
	A10	عدالت و برابری در شهر
	A11	حضور پذیری افراد هنرمند در شهر
	A12	رعایت حقوق هنرمندان
	A13	فراهم کردن تبادلات فرهنگی
	A14	میزان ارتباط دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی با جامعه در راستای ارتقای خلاقیت شهری
کالبدی	A15	تعدد و تنوع صحنه تماشایی
	A16	زیر ساخت شهری برای برقراری روابط اجتماعی
	A17	تعدد و تنوع زیرساخت شهری برای رشد خلاقیت
	A18	تعدد فضا و میزان دسترسی برای تولید و نمایش محصول فرهنگی مرتبط
	A19	برگزاری مراسم و جشن های خیابانی اعم از مذهبی و فرهنگی
	A20	بهبود کیفیت نورپردازی و روشنایی خیابانها، معابر و فضاهای عمومی شهر
	A21	ایجاد و بهبود فضا های خلاقانه شهری و سرزندگی محیط
زیست محیطی	A22	ارتقاء خدمات بهداشتی
	A23	هماهنگی بین انواع سیستم حمل و نقل عمومی و حمل و نقل هوشمند
	A24	استفاده از انرژی های پاک، تامین سوخت از طریق سوخت زیستی، انرژی زباله ها و فاضلاب
	A25	کیفیت دفع فاضلاب، زباله و آب های سطحی و استفاده از طرح های ابتکاری در مدیریت پسماند
	A26	توسعه فضای سبز و جلوگیری از تخریب گسترده کاربری های سبز و تبدیل آنها به عناصر مسکونی و تجاری
	A27	وجود مدیریت یکپارچه و هماهنگی بین ارگان های تصمیم گیرنده در زمینه شهر خلاق
فرهنگی	A28	استفاده از پیشنهاد های مردم در اداره امور
	A29	بهبود رقابت پذیری و نوآوری
	A30	راهبرد های مناسب برای جذب و نگهداری استعدادها
	A31	تهیه طرح های توسعه شهری با محوریت شهر خلاق
	A32	هوشمند سازی شهر با استفاده از IT و ICT
	A33	تهیه و تدوین قوانین و مقررات شهر خلاق
	A34	میزان به کارگیری فناوری های برتر و کسب و کارهای دانش محور در شهر
	A35	انتساب افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به روز در سازمان های مرتبط با مسائل شهری

منبع: یافته های پژوهش

(ب) تحلیل کلی محیط سیستم با استفاده از روش اثرات متقاطع (MICMAC)

در این بخش از پژوهش پرسش نامه اثرات متقاطع متغیرها در اختیار جامعه آماری که ۱۷ نفر از خبرگان می باشد قرار گرفت و آنان با قضاوت در

مورد این که به طور مثال روند A تا چه حد بر روند B تأثیر خواهد داشت پرسش نامه را تکمیل کردند. این تأثیر با عددی در مقیاس صفر تا ۳ مشخص می گردد. به نحوی که عدد صفر بدون تأثیر، عدد ۱ تأثیر کم، عدد ۲ تأثیر متوسط، عدد ۳ تأثیر زیاد و P تأثیر بالقوه را نشان می دهد. با توجه به پاسخ ها و تحلیل های نرم افزار میک مک درجه پر شدگی ماتریس ۷۸.۳ است که این حکایت از آن دارد متغیرهای انتخاب شده تأثیر زیاد و پراکنده ای بر یکدیگر داشته اند و در بیش از ۷۸ درصد بر یکدیگر تأثیرگذار بوده اند. از ماتریس ۳۵ در ۳۵ این پژوهش ۷۴۸ رابطه ارزیابی شده که از این میزان ارزش ۴۷۳ رابطه عدد ۰ بوده که به معنی عدم تأثیر متغیرها بر یکدیگر می باشد، در همین حال ۳۷۷ رابطه با عدد ۱ که به منزله تأثیر ضعیف، ۲۴۹ رابطه با عدد ۲ که به معنی تأثیر متوسط، ۱۱۶ رابطه با عدد ۳ به منزله تأثیر قوی و ۱۵ رابطه با مقدار P که بیانگر تأثیر بالقوه متغیرها بر یکدیگر می باشد (جدول ۲).

جدول ۲. تحلیل کلی محیط سیستم

شاخص ها	مقدار
ابعاد ماتریس	۳۵*۳۵
تعداد تکرار	۲
رابطه صفر	۴۷۳
رابطه با عدد ۱	۳۷۷
رابطه با عدد ۲	۲۴۹
رابطه با عدد ۳	۱۱۶
رابطه با عدد P	۱۵
جمع	۱۲۲۵
درجه پرشدگی	۷۸.۳

منبع: یافته های پژوهش

ج) ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها بر اساس روابط مستقیم و غیر مستقیم آن ها

جمع سطرهای ماتریس نشان دهنده میزان اثرگذاری و جمع ستون ها نشان دهنده میزان اثرپذیری یک عامل از سایر عوامل است. بر اساس نتایج تحلیلی روابط مستقیم، به ترتیب متغیرهای انتساب افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به روز در سازمان های مرتبط با مسائل شهری، وجود مدیریت یکپارچه و هماهنگی بین ارگان های تصمیم گیرنده در زمینه شهر خلاق، تهیه طرح های توسعه شهری با محوریت شهرخلاق و ... دارای بیش ترین تأثیرگذاری و متغیرهای ایجاد و بهبود فضاهای خلاقانه شهری و سرزندگی محیط، حضور پذیری افراد هنرمند در شهر، پشتیبانی از هنر و صنایع دستی دارای بیشترین تأثیرپذیری بوده اند. که در جدول (۳) به طور دقیق امتیاز هر یک از متغیرها بر اساس روابط مستقیم و غیرمستقیم و میزان تأثیرپذیری یا تأثیرپذیری آمده است.

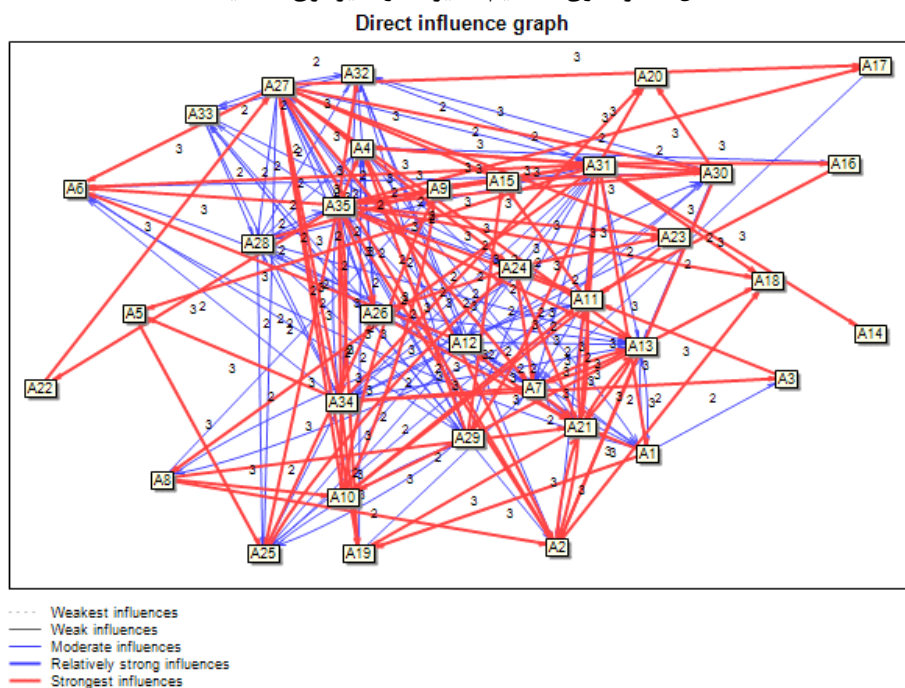
جدول ۳. میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها بر اساس روابط مستقیم و غیرمستقیم

رتبه	نام اختصاری	تأثیرگذاری مستقیم	نام اختصاری	تأثیرپذیری مستقیم	نام اختصاری	تأثیرگذاری غیر مستقیم	نام اختصاری	تأثیرپذیری غیر مستقیم
1	A35	693	A21	453	A35	673	A21	483
2	A27	659	A11	410	A27	632	A2	426
3	A31	642	A2	402	A31	603	A11	404
4	A21	505	A4	376	A21	462	A1	372
5	A34	462	A15	359	A34	459	A15	365
6	A29	453	A1	351	A30	417	A4	364
7	A30	410	A8	342	A29	389	A8	351
8	A8	385	A7	333	A8	380	A7	350
9	A1	368	A6	325	A28	362	A13	337
10	A4	342	A13	325	A4	352	A10	322
11	A28	342	A9	316	A1	343	A6	319

رتبه	نام اختصاری	تاثیرگذاری مستقیم	نام اختصاری	تاثیرپذیری مستقیم	نام اختصاری	تاثیرگذاری غیر مستقیم	نام اختصاری	تاثیرپذیری غیر مستقیم
12	A2	325	A10	316	A26	325	A9	318
13	A11	316	A23	316	A11	310	A18	303
14	A26	308	A18	299	A2	302	A23	302
15	A14	282	A19	291	A13	292	A19	298
16	A13	265	A32	291	A25	276	A3	292
17	A24	256	A3	282	A14	272	A17	274
18	A25	256	A20	282	A24	263	A5	273
19	A6	239	A5	273	A33	247	A32	271
20	A12	222	A17	273	A23	245	A20	261
21	A19	222	A34	273	A22	239	A14	259
22	A33	222	A25	265	A17	233	A33	259
23	A17	214	A33	256	A6	219	A25	254
24	A22	214	A14	248	A12	213	A34	247
25	A32	214	A24	248	A32	210	A28	237
26	A23	205	A28	239	A5	207	A12	235
27	A5	171	A16	231	A19	201	A24	234
28	A7	162	A29	231	A7	194	A16	234
29	A16	162	A12	222	A16	181	A29	220
30	A20	145	A26	222	A20	166	A26	216
31	A10	128	A22	205	A10	130	A27	198
32	A9	94	A27	196	A3	79	A22	197
33	A3	85	A30	196	A9	79	A30	171
34	A15	17	A31	171	A15	28	A31	169
35	A18	0	A35	162	A18	0	A35	167

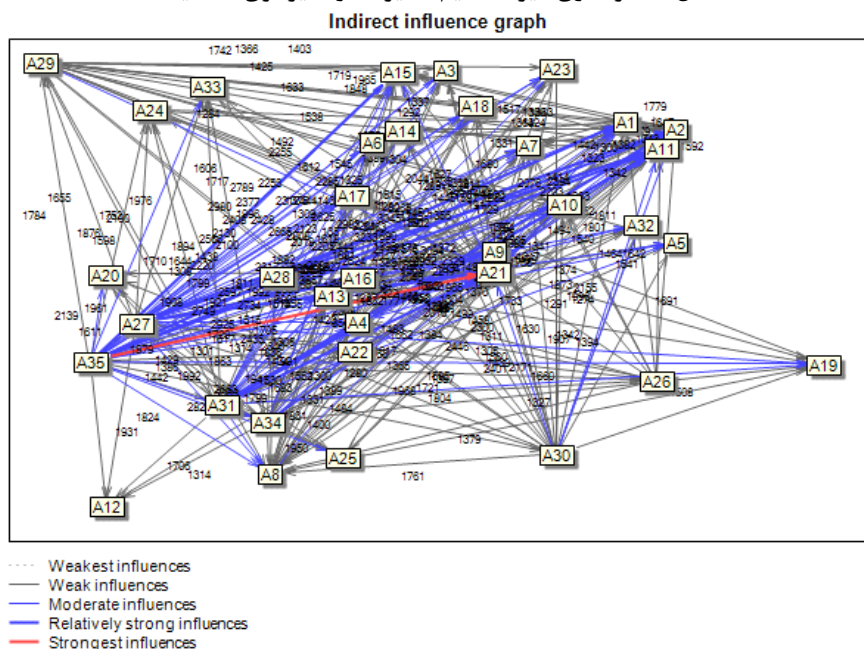
منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۲: اثرگذاری مستقیم متغیرها (از تاثیر قوی تا ضعیف)

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۳. اثرگذاری غیر مستقیم متغیرها (از تاثیر قوی تا ضعیف)

منبع: یافته‌های پژوهش

د) انتخاب پیشران‌های کلیدی مؤثر بر دستیابی به شهر خلاق در منطقه ۱۲ شهرداری تهران شهر اکولوژیک
 نگاهی گذرا به متغیرهای پر تکرار و با اهمیت بر اساس روابط مستقیم، غیر مستقیم و بالقوه نشان می‌دهد متغیرهای، ایجاد و بهبود فضا های خلاقانه شهری و سرزندگی محیط، انتساب افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به‌روز در سازمان‌های مرتبط با مسائل شهری، تهیه طرح‌های توسعه شهری با محوریت شهر خلاق، میزان به کارگیری فناوری های برتر و کسب و کارهای دانش محور در شهر و توانمند سازی جامعه از نظر مشارکت و تصمیم‌گیری مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی مؤثر در تحقق شهر خلاق در منطقه ۱۲ شهرداری تهران می‌باشند.

جدول ۴. پیشران‌های کلیدی مؤثر در تحقق شهر خلاق بر اساس روابط متغیرها

نام اختصاری	متغیر	امتیاز (حاصل جمع روابط مستقیم، غیر مستقیم و بالقوه)
A21	ایجاد و بهبود فضاهای خلاقانه شهری و سرزندگی محیط	۲۳۷۷
A35	انتساب افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به‌روز در سازمان‌های مرتبط با مسائل شهری	۲۳۴۶
A31	تهیه طرح‌های توسعه شهری با محوریت شهر خلاق	۲۳۰۴
A34	میزان به کارگیری فناوری های برتر و کسب و کارهای دانش محور در شهر	۲۱۸۸
A8	توانمند سازی جامعه از نظر مشارکت و تصمیم‌گیری	۱۸۷۵
A1	تولید و اشتغال خلاق با توجه خاص به نیروی کار با تحصیلات عالی	۱۸۲۰
A2	پشتیبانی از هنر و صنایع دستی	۱۷۴۸

منبع: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه گیری

منطقه ۱۲ شهرداری تهران به عنوان یکی از مناطق تاریخی و فرهنگی شهر تهران، دارای پتانسیل و ظرفیت‌های زیادی برای تبدیل شدن به یک شهر خلاق می‌باشد. در این پژوهش، به بررسی پیشران‌های کلیدی موثر در تحقق پذیری شهر خلاق در این منطقه پرداخته شد. بررسی نتایج حاکی از آن است مهم‌ترین پیشران کلیدی موثر در تحقق شهر خلاق در منطقه ۱۲، ایجاد و بهبود فضاهای خلاقانه شهری و سرزندگی محیط می‌باشد. این عامل بستر لازم برای فعالیت‌های خلاقانه و نوآورانه را در منطقه ۱۲ فراهم می‌سازد و به جذب و حفظ افراد خلاق و کارآفرین در منطقه کمک شایانی می‌کند. دومین عامل کلیدی در تحقق شهر خلاق انتساب افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به‌روز در سازمان‌های مرتبط با مسائل شهری می‌باشد. در واقع مدیریت شهری کارآمد و اثر بخش، یکی از عوامل کلیدی در تحقق پذیری شهر خلاق است. برای این منظور، لازم است افراد شایسته، متخصص و دارای اطلاعات به‌روز در سازمان‌های مرتبط با مسائل شهری انتصاب شوند. سومین عامل کلیدی در دستیابی به شهر خلاق تهیه طرح‌های توسعه شهری با محوریت شهر خلاق می‌باشد. این عوامل اگر با رویکردی خلاقانه تدوین شوند و به دنبال ایجاد شرایطی برای شکوفایی خلاقیت و نوآوری در همه ابعاد زندگی شهری باشند، شرایط برای تحقق شهر خلاق در منطقه فراهم می‌گردد. میزان به کارگیری فناوری‌های برتر و کسب و کارهای دانش محور در شهر چهارمین پیشران کلیدی در دستیابی به شهر خلاق می‌باشد. این عامل می‌تواند به افزایش خلاقیت و نوآوری در منطقه کمک زیادی کند و در نتیجه به رونق اقتصادی منطقه منجر شود. پنجمین پیشران توانمند سازی جامعه از نظر مشارکت و تصمیم‌گیری می‌باشد. مشارکت فعال شهروندان در فرآیند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای تحقق شهر خلاق، یکی از ارکان اصلی می‌باشد. برای این منظور، لازم است جامعه از نظر مشارکت و تصمیم‌گیری توانمند سازی شود و در فرایند مدیریت شهری به نظرات شهروندان احترام گذاشته شود. از این رو با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- مسئولان و متولیان امر در منطقه ۱۲ شهرداری تهران، نسبت به ایجاد و توسعه فضاهای خلاقانه شهری و سرزنده در منطقه اهتمام بیشتری ورزند.
- فرآیند انتصاب افراد در سازمان‌های مرتبط با مسائل شهری در منطقه ۱۲ بایستی، بر اساس شایستگی، تخصص و به‌روز بودن اطلاعات افراد صورت گیرد.
- طرح‌های توسعه شهری در منطقه ۱۲ شهرداری تهران با رویکردی خلاقانه تدوین و اجرا شوند.
- استفاده از فناوری‌های نوین و توسعه کسب و کارهای دانش‌محور در منطقه ۱۲ شهرداری تهران مورد حمایت قرار گیرد.
- برنامه‌های توانمند سازی شهروندان از نظر مشارکت و تصمیم‌گیری در منطقه ۱۲ شهرداری به طور مستمر اجرا شوند.

منابع

۱. اسدی، احمد، سامی، ابراهیم (۱۳۹۷)، ارزیابی میزان تطابق شهر قاین با شاخص‌های شهر خلاق، فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی سال دهم، شماره چهارم، ۱۳-۲۶.
۲. امینی قشلاقی، داود، مرصوسی، نفیسه؛ لطفی، احمد (۱۴۰۰)، سنجش و رتبه بندی برنامه ریزی شهرخلاق در مناطق ۲۲گانه کلانشهر تهران، برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، سال ۸، شماره ۳، ۱۵۰-۱۲۷.
۳. پورمحمد، محمدحسین، رحمان زاده، سیدعلی، کاوسی، اسماعیل (۱۳۹۸)، نقش رسانه ملی در توسعه شهر خلاق، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال یازدهم، شماره دو، ۱۵۶-۱۶۶.
۴. تقوایی، مسعود، پور باقری، علیرضا، شفیعی، مرجان (۱۴۰۰)، تحلیل شاخص‌های موثر بر تحقق شهر خلاق، مطالعه موردی: شهر شیراز، مطالعات ساختار و کارکرد شهر، دوره ۹، شماره ۳، ۱۹۸-۱۷۱.
۵. حسین‌پور، علی (۱۳۹۴)، تبیین نقش و جایگاه شاخص‌های کالبدی در شکل‌گیری شهر خلاق، رساله دکتری، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا.
۶. خزاعی نژاد، فروغ، سلیمانی مهرنجانی، محمد، و زنگانه، احمد (۱۳۹۷)، ارزیابی زیست پذیری محله‌های منطقه ۱۲ شهر تهران. جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۱۵ (پیاپی ۸)، ۴۵-۷۰.
۷. دارابی، مسعود (۱۴۰۲)، رتبه بندی محلات شهر تهران با تأکید بر تحقق شهر خلاق با استفاده از نظریه ریچارد فلوریدا، مطالعات جامعه شناختی

- شهری سال ۱۳، شماره ۴۶، ۱۰۶-۸۱.
۸. دل انگیزان، سهراب، دهقان شبانی، زهرا، خانزادی، آزاد، ذبیحی دان، محمد سعید (۱۳۹۷). تعیین شاخص‌های شهر خلاق و رتبه‌بندی کلان‌شهرهای ایران براساس معیارهای شهر خلاق: با استفاده از روش تاپسیس اصلاح‌شده. اقتصاد شهری، سال ۳، شماره ۱، ۱-۲۴.
  ۹. رحمتی، اکبر، ربیعی‌فر، ولی اله، زارعی، ساسان (۱۳۹۲). نقش و جایگاه خلاقیت در طراحی فضاهای عمومی، اولین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار، همدان، دانشکده شهید مفتاح.
  ۱۰. زارع، الهام، ثقفی اصل، آرش، فریدی ثانی، مهسا (۱۴۰۰)، تحلیل زیست پذیری در بخش مرکزی شهر تهران (مورد مطالعه: منطقه ۱۲)، مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی دوره ۱۶، شماره ۴ (پیاپی ۵۷)، ۷۹۹-۸۲۱.
  ۱۱. شاطریان، محسن، حیدری سورشجانی، ورفی‌نژاد، ژیللا (۱۳۹۸)، مدلسازی تأثیرات گردشگری شهری بر کیفیت زندگی و شهر خلاق در شهر کرمانشاه، فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه گلستان سال نهم، شماره مسلسل سی و سوم، ۶۰-۵۶.
  ۱۲. عبدلی، اصغر و خلیلی، مونا و سبحانی، نوبخت، (۱۳۹۴)، تحلیل فضا‌های شهری در شهر خلاق با رویکرد توسعه پایدار، دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار، همدان،
  ۱۳. غلامی، افسانه (۱۴۰۰)، بررسی سناریوهای تحقق شهر خلاق در کلانشهر مشهد با تأکید بر شاخص کیفیت زندگی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا
  ۱۴. قربانی، رسول، حسین آبادی، سعید، طورانی، علی (۱۳۹۲)، شهرهای خلاق رویکردی فرهنگی در توسعه شهری. مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، مجله مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال ۳، شماره ۱۱، ۱۸-۱.
  ۱۵. قربانیان، محمدرضا، پورمحمدی، محمدرضا، حسین‌زاده دلیر، کریم (۱۴۰۲)، تبیین الگوهای شکل‌گیری شهر خلاق با تأکید بر نقش فضاهای عمومی، نشریه علمی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۲۷ شماره ۸۴، ۱۲۰-۱۱.
  ۱۶. ملامیرزایی، راضیه، سجاذزاده، حسن (۱۴۰۱). تبیین چارچوب توسعه هسته‌های تاریخی شهری با رویکرد شهر خلاق نمونه موردی: هسته تاریخی شهر همدان، جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، دوره ۳۳، شماره ۲، ۱۴۶-۱۳۷.
  ۱۷. مومنیان نجار، آرزو، میرغلامی، مرتضی، بلالی اسکویی، آریتا (۱۴۰۲)، فراتحلیل کمی و کیفی مقالات پژوهشی در حوزه شهرخلاق در کلان شهر تهران، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و سوم، شماره ۷۰، ۴۸۶-۴۵۵.

18. Awuah, K. G. B., & Abdulai, R. T. (2022). Urban land and development management in a challenged developing world: An overview of new reflections. *Land*, 11(1), 129.
19. Casadei P, & Lee N. (2020). Global cities, creative industries and their representation on social media: A micro -data analysis of Twitter data on the fashion industry. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 52(6): 1195 -1220.
20. Florida, R. (2002), "The Rise of the Creative Class. And how it's Transforming Work, Leisure and Everyday Life"
21. Javed, A. R., Shahzad, F., ur Rehman, S., Zikria, Y. B., Razzak, I., Jalil, Z., & Xu, G. (2022). Future smart cities: Requirements, emerging technologies, applications, challenges, and future aspects. *Cities*, 129, 103794.
22. Kozina, J., Bole, D., & Tiran, J. (2021). Forgotten values of industrial city still alive: What can the creative city learn from its industrial counterpart?. *City, Culture and Society*, 25, 100395.
23. Landry, Charles, (2006): "Lineages of the creative city, Research Journal for Creative Cities" (RJCC), vol.1, no.1, March
24. Rugkhan, N.T. (2021). Learn from elsewhere: A relational geography of policy learning in Bangkok's Creative District . *Environment and Planning A: Economy and Space*, 53(8): 1952 -1973.
25. Segovia, C., & Hervé, J. (2022). The creative city approach: origins, construction and prospects in a scenario of transition. *City, Territory and Architecture*, 9(1), 29.
26. Yang, Y., & Huang, P. (2020). Can an improved city development index explain real development? A case study of Xian, one of the four ancient civilizations of the world. *Science of The Total Environment*, 730, 139095.

Investigating the key drivers effective in the realization of the creative city (case study: District 12 of Tehran Municipality)

Zahra Saki

Master's student in Geography and Tourism Planning,
 Department of Human Geography, Faculty of
 Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.

Masoume Nazari

PhD student in Geography and Urban Planning, Faculty
 of Planning and Environmental Sciences, University of
 Tabriz. Iran.

1-1- Abstract

The creative city, a new approach in the field of urban planning, considers creativity as a key factor in urban development. By providing new solutions for everyday problems, creative cities emphasize the ability and capacity of the city as a place to attract capital and human resources, and as a result, improve the living environment and improve the quality of life of citizens. In the meantime, although many cities have great capacities to realize the creative city; But they have failed to move towards the realization of the creative city. District 12 of Tehran municipality is a good example in this regard. Therefore, the current research seeks to show the key drivers in achieving the creative city in this region with future research technique and analytical-descriptive methods. The statistical sample of the research is 17 urban planning specialists, including university professors, doctoral students and municipal employees of the 12th district of Tehran. The results show the variables of creating and improving creative urban spaces and the vitality of the environment, the assignment of competent, expert and up-to-date information people in organizations related to urban issues, the preparation of urban development plans centered on the creative city, the extent of using superior technologies and knowledge-based businesses in the city, and community empowerment. In terms of participation and decision-making, they are the most important key drivers in realizing the creative city in District 12 of Tehran Municipality.

Keywords: "Creative City", "Tehran", "Pishran", "Tehsehe".